

Ärende: VN/27681/2025

Begäran om utlåtande om bedömningspromemorian om utvecklingsbehoven i fråga om lagen om tillsynen över social- och hälsovården

Lausunnonantajan lausunto

Era kommentarer om bedömningspromemorians kapitel 5 (1 kap. i tillsynslagen, Allmänna bestämmelser)

Synförbundets utlåtande

Social- och hälsovårdsministeriet begär utlåtanden om promemorian om utvecklingsbehoven i fråga om lagen om tillsynen över social- och hälsovården. I uppgifter om begäran om utlåtande framgår följande:

Syftet med bedömningspromemorian är att beskriva och bedöma tillsynslagens viktigaste fördelar och belastningsfaktorer, hur tillsynslagens bestämmelser, verksamhetsutvecklingen och de tidigare ändringarna i tillsynslagen fungerar, vilka effekter de har haft och om det finns behov att ändra, utveckla och komplettera tillsynslagen. Under arbetet med promemorian har man beaktat den respons som social- och hälsovårdsministeriet fått från de tillsynsmyndigheter som tillämpar tillsynslagen, de högsta laglighetsövervakarna, välfärdsområdena och de övriga tjänsteordnarna och tjänsteproducenterna samt intressegrupperna.

Finlands svenska synförbund rf (Synförbundet) understöder på ett allmänt plan syftet med promemorian. Det är viktigt att tillräckliga resurser säkerställs för att effektivt kunna följa upp och utvärdera hur tillsynslagen fungerar med tanke på tjänsteproducenterna och tjänsterna samt för att utveckla en bättre lagstiftning.

Synförbundet ser särskilt positivt på ambitionen om en riskbaserad och förebyggande tillsyn, men understryker att brister i kommunikation och tillgänglighet måste hanteras som tydliga riskfaktorer för klient- och patientsäkerheten.

Svenskan beaktas bristfälligt

Så som Svenska Finlands folkting (Folktinget) lyfter fram i sina allmänna observationer om kapitel 5, saknas det i stor utsträckning i promemorian en analys av hur rätten att använda eget språk enligt 17 § i grundlagen, och som konkretiseras i språklagen, beaktas inom tillsynen. Detta sker trots att språkliga rättigheter hör till de grundläggande fri- och rättigheter som Tillstånds- och tillsynsverket ska övervaka.

Digitalisering och e-tjänster

I promemorian konstateras att tillsynslagen ännu inte i tillräcklig grad beaktar digitaliseringen av tjänsterna eller de nya sätten att producera tjänster. Synförbundet anser det kritiskt att följa hur den snabba digitaliseringen – driven av bland annat RP 113/2025 om ökad användning av teknik inom socialservicen och nya tjänsteprinciper (STM113:00/2023), där kostnadsnyttoeffektivitet och verkningsfullhet har en framträdande roll — påverkar kvaliteten, tillgängligheten, användbarheten och säkerheten för tjänster. Man ser exempelvis redan i Västra Nylands välfärdsområdes strategi för 2026–2029 hur digitaliseringen motiveras med dessa principer.

Det är avgörande att säkerställa de digitala tjänsternas tillgänglighet, användbarhet och säkerhet. I synnerhet för personer med synnedsättning är det viktigt att övervaka produktionen och tillhandahållandet av tjänster med stöd av AI-baserade lösningar, distansmottagningar och nya mobilappar. Hög kvalitet och full tillgänglighet är A och O för att olika hjälpverktyg såsom förstörningsprogram och talsynteser ska fungera. Särskilt AI-rådgivning (vars användning främjas genom bland annat VN/12980/2025) och andra stödtjänster i vilka generativ AI används ska följas upp noggrant. För personer med synnedsättning kan det dels vara svårt att använda tjänsterna, dels svårt att verifiera innehållet i den rådgivning som ges.

Era kommentarer om kapitel 6 i bedömningspromemorian (2 kap. i tillsynslagen, Krav som gäller tjänsteproducenter och verksamheten)

-

Era kommentarer om kapitel 7 i bedömningspromemorian (3 kap. i tillsynslagen, Registrering av tjänsteproducenter och tjänsteenheter)

Registrering och underleverantörer (16 §)

Även om registreringsprocessen beskrivs som administrativt tung, stöder Synförbundet Svenska Finlands folktings krav på att det språk på vilket tjänster erbjuds ska registreras på tjänsteanordnar-, tjänsteenhets- och tjänstenivå med stöd av 16 §.

Promemorian lyfter användningen av underleverantörer som en utmaning för lagens tillämpning. Synförbundet anser att krav på kommunikativ tillgänglighet uttryckligen måste säkerställas genom hela tjänstekedjan, även vid anlitande av underleverantörer.

Era kommentarer om bedömningspromemorians kapitel 8 (4 kap. i tillsynslagen, Egenkontroll)

Egenkontroll och central styrning (31 §)

I promemorian noteras ett behov av en förordning enligt 31 § om egenkontrollens innehåll. Att verksamheten styrs mer i detalj från centralt håll förbättrar enhetligheten mellan egenkontrollprogrammen och säkerställer jämförbarhet mellan välfärdsområden. I slutändan handlar det också om jämlikhet mellan klienter inom socialservice och hälso- och sjukvård. Egenkontrollen ska vara på en hög nivå ur ett rent klient- och patientsäkerhetshänseende, och särskilt då biträdande justitiekanslern (OKV/97/70/2025) har konstaterat brister eller problem gällande anvisningar och organiseringen av egenkontrollen.

Synförbundet stöder även att Klient- och patientsäkerhetscentrets roll och finansiering lagfästs för att garantera långsiktigt stöd för egenkontrollen.

Era kommentarer om bedömningspromemorians kapitel 9 (5 kap. i tillsynslagen, Myndighetstillsyn)

-

Era kommentarer om bedömningspromemorians kapitel 10 (7 kap. i tillsynslagen, Särskilda bestämmelser)

-

Era kommentarer om bedömningspromemorians kapitel 11 (8 kap. i tillsynslagen, Ikraftträdande)

-

Era kommentarer om bedömningspromemorians kapitel 12 (Övriga frågor)

Se kommentarer i kapitel 8.

Övriga kommentarer om bedömningspromemorian

Närståendevård, personlig assistans och socialvårdslagens revidering

Synförbundet vill avslutningsvis lyfta fram närståendevården samt personlig assistans (via arbetsgivarmodellen och servicesedlar). Många personer med synnedsättning förlitar sig på dessa tjänster. Det är viktigt att tillsynen, ansvarsfördelningen och egenkontrollen för dessa former utreds noggrant i det fortsatta arbetet, så att klientsäkerheten garanteras.

Gällande den pågående revideringen av socialvårdslagen betonar Synförbundet att eventuella förändringar måste beaktas noggrant i relation till tillsynslagen. Likt flera andra remissinstanser framhåller vi att klientsäkerheten alltid måste vara utgångspunkten. Eventuella lättnader i regelverket får inte leda till att det blir svårare att övervaka klientprocessens framskridande eller försämra klientens möjlighet att få rättidiga tjänster.

Jakobsson Matthias
Finlands svenska synförbund rf

Gärkman Anton
Finlands svenska synförbund rf